



IN ACEST NUMĂR: Aspecte vechi și noi de I. Agârbiceanu; Insula păianjenilor de Munteanu Mio; Pastel, poezie de I. Gr. Marin-Slăgeru; Valuri și gânduri, poezie de Elena Dobroșinski; A fost, poezie de Teodor Murășanu; Opera poetică a lui Lucian Blaga de Ion Breazu; Cronica dramatică: Teofil Bugnariu despre Papa Lebonnard; Cronica muzicală de Aurel Decei; Flori de o zi: Turneul Mărioarei Voiculescu, O învățătoare neștiutoare de carte, Conferința Ligii Culturale, etc., etc.

COSINZEANA

REVISTA LITERARA SAPTAMANALA

DIRECTOR: * * ABONAMENTUL: * * BIROUL:
SEBASTIAN BORNEMISA * 300 LEI ÎN ȚARĂ — 600 ÎN STREINĂTATE * * PIAȚA CUZA VODA 16

ASPECTE VECHI ȘI NOUI

de I. AGĂRBICEANU

În mijlocul atâtor aspecte nouă, pe care le-a îmbrăcat, dela unire, vieața ardelenescă, mulți se întrebă și azi, nedumeriți, de amândouă laturile Carpaților: Cum ne-am putut astfel înșela? Cei de dincoace în cunoașterea de noi înșine, cei de dincolo în așteptările puse în mântuirea putere regeneratoare a ardelenismului nostru?

Decepția, dacă vom sta să ne gândim puțin, e în mare măsură, firească, după împlinirea ori căruia scop de luptă, a ori căruia ideal. Pentru atingerea lui, sufletul omenesc are nevoie de puteri excepționale, și ele nu purced din realitățile date, ci din credință și nădejde, din vierea care îmbracă în haină de sărbătoare, exagerază înfrumusețând și perfecționând realitatea. În zbulciul luptei pentru realizarea unui ideal sufletul crește chiar peste conștiința propriilor slăbiciuni, și noi înșine ne înșelăm asupra puterilor din noi.

În orice luptă dusă cu izbândă până la capăt, am putea spune că sunt două obiective: unul, cel realizabil, determinat de forțele reale, de împrejurări materiale, care e și atins; și al doilea, întrevăzut de puterile crescute ale sufletului, care, de obicei nu se realizează, fiindcă el e de ordin etic, și implică perfecțiunea.

Decepția o lasă în suflete ne-realizarea acestui din urmă obiectiv al luptei.

Explicări pentru înțelegerea aspectelor mai noi din vieața ardelenescă sunt și se dau destule. Dar principala explicație, ne pare cea următoare.

Nu există nicăiri pe lume un popor de „luptători.“ Epitetul de glorie e câștigat pretutindenea de o mână de oameni, de o elită intelectuală și etică. Dacă decenii sau veacuri dearândul un popor a avut norocul să poată răsări mereu din sânul său astfel de minorități, el primește în întregime aureola de luptător și de martir a celor puțini.

Sucesiunea neîntreruptă a sufletelor alese și desinteresate, da naștere, prin tradiție, unei concepții morale și naționale, căreia se supun cei mulți, chiar când au instincte și aspirații potrivnice, se supun dintr'o constrângere etică.

Aceasta și-a avut meritele ei neîndoioase în vieața românească de dincoace de Carpați.

Dar, afară de aceasta constrângere etică, mai era și una de ordin material, care a contribuit la creșterea aureolei de popor luptător pentru toți cei de dincoace de Carpați, și în consecință, la decepția de după unire.

Subt regimul trecut ușile care duc la bunătățile pământești oferite de Statele moderne, erau încuiate cu zece lăcate pentru publicul românesc. E ușor să fii integru, cinstit, hotărât în luptă, când n'ai altceva de jăcut. Aceste porți zăvorâte, neputându-se deschide decât prin renegarea ființii naționale, iar aceasta păzită fiind de constrângerea etică creată de tradiția națională, e ușor de înțeles că au fost forțate de puțini, deși mulți doreau să se împărtășească de bunătățile de dincolo de ele.

Pentru frații din alte provincii, pentru noi înșine, cei de acasă, sub-

straturile aceste etice și fizice ale conduitei noastre, au fost prea puțin luate în seamă. Și ei și noi vedeam ceea ce se desfășoară la lumina zilei; ne judecam și ne apreciam noi înșine, după fapta celor puțini dar buni, integri, și gata de jertfă. Și astfel, în pragul unirii am ajuns la concepții și convingeri exagerate, și unii și alții, asupra valorii noastre proprii.

De aici decepția și pentru unii și pentru alții.

Când porțile puterii, ale câștigului au fost descuiate pentru toată lumea, s'a văzut marea năvală, ca și aceea de pe scările măririlor sociale.

Asupra unui adevăr trebuie să ne înțelegem cu toții. Ori cât ar fi de profund desechilibrul moral creat de războiu, dacă toți am fi fost înainte de unire vlăstare sănătoase ale unui popor de luptători intransigenți, multe din aspectele de azi ale vieții ardelenesci ar fi cu neputință. Ele sunt oferite de obicei de oameni cari nu s'au format în România Mare. Au intrat în ea formați gata: concepție de viață, caracter, educație, totul era terminat. Și e cu neputință o trecere vertiginoasă dela un pol al vieții la cel diametral opus.

Adevărul acestei constatări se evidențiază prin pildele zilnice ce ni se dau: ele, cele cari produc decepția, nu sunt oferite de persoane cari, subt regimul trecut, au împrumutat aureola de luptător unui neam întreg. Aceștia, în imensă majoritate, au rămas cu caracterul lor, cu pilda vieții de mai înainte. Dar ei sunt puțini, și se pierd în vârtoarea creată de faptele altora, a celor mulți și anume chiar aceluia cari nu și-au

putut manifesta caracterul în vremile trecute.

Nu e nici un pesimism, nu e nici o desiluzie în constatările acestea. E recunoașterea unui adevăr care trebuie văzut pentru înțelegerea zilelor de azi, și dela care trebuie pornit în făurirea celor de mâine. Azi suntem și trebuie să ne mișcăm pe terenul realităților. Idealul e realizat, și putem judeca în deplină liniște și siguranță forțele reale pe care trebuie să ne răzimăm. Suntem obligați să le luăm în seamă numai pe acestea.

* * *

Iată un singur moment care privește viitorul: cine ni-l va făru? Cari forțe naționale? Cine ne sunt adevărații luptători pentru fapta națională de azi, pentru biruința de mâine?

Dacă ar fi să luăm în seamă ce ne spune ori care compatriot, dela ministru până la studentul de universitate, ar trebui să fim prea fericiți, și să dormim în liniște, fiindu ne realizările de azi asigurate, ca și viitorul. Pentru că toți ne spun că muncesc și luptă pentru interesele Națiunii întregi! Ce mai putem aștepta?

Și, cu toate acestea asigurări, vedem cu toții că adevărul e altul.

Luptătorii cei adevărați și în pragul nouăi epoci a istoriei românești, vor fi puțini. Să nu ne înșelăm pe noi înșine, nici pe alții. Luptătorii cei adevărați nu pot fi decât aceia în sufletele cărora crește noul ideal al vieții românești: desăvârșirea vicții naționale în cadrele și după poruncile unei înalte concepții etice.

Ideea națională, câtă vreme unitatea națională nu era realizată, putea ține locul și unei concepții etice; greșelile împotriva ei se înfierau ca și acele împotriva moralei. Azi, în cadrele statului național, ideea națională dacă nu intră în cadrele concepției etice, dacă nu e colaborată și alimentată de aceasta, poate produce exagerări primejdioase, nici odată fapte pe care să se poată răzima viitorul românismului.

În cele mai multe cazuri, ideea națională despuiată de orice preocupare de ordin etic, va fi exploatată pentru scopuri mici, pur personale, ori de clasă. În aceasta din urmă ipostază se vor folosi mulți de ea, dându-se de mari luptători ai românismului de azi. În prima ipostază o vor folosi numai adevărații luptători, cei puțini dar cari singuri pun pietre de temelie la clădirea viitorului.

INSULA PĂIANJENILOR

de MUNTEANU-MIO

La sud-ost de insula Ceylon, în drumul corăbiilor europene spre Sumatra și Iava, se ridică acum două sute de ani „Insula păianjenilor“, pe seama căreia s'au iscodit cele mai fantastice și ireale întâmplări, încât nu e de mirat dacă existența ei astăzi nu mai poate stărui în mintea celor mulți, decât ca o născocire șireată a unui creier bogat în fantezie.

Sunt abia două sute de ani dela pieirea insulei în mare și nici o carte de știință nu-i poartă numele, căci savanții se feresc de tot ce e îmbrăcat în haina minunii, ca de curse întinse înțelepciunii lor. Minunea și fantasticul în zilele noastre, când totul e împachetat în cutii strimte de legi, sunt haina lui Nessus: vor arde și pe cel mai tare adevăr.

Eu voi încerca să dovedesc existența acestei ciudate insule, folosindu-mă de meticulozitatea savanțului; alegând din mulțimea poveștilor pe cea adevărată; (plaseze-și măscăricii minciunile în altă parte) iar pentru a înlătura plictiseala, tovarășa de drum a înșiruirilor de documente științifice, voi intercala minunata povestire de dragoste a lordului Charles Seymour și a preafrumoasei Ala, fiica regelui Insulei păianjenilor, -- întâmplare desfășurată în parte tocmai în această insulă.

* * *

Iscusitul călător Marco Polo, căruia îi plăceau peste măsură născocirile fanteziei, din care cauză a și fost denumit: „Credulul“; iar de cei mai îngâmfăți în judecată: „Mincinosul“, nu se încumetă să stărue prea mult asupra insulei.

P A S T E L

*Peste negura de codrii,
Luna trece gânditoare,
Sărutând pe firul ierbii,
Flori de-argint strălucitoare.*

*Dintre holde cu porumburi,
Peste sălcii mari, pletoase,
Un sitar se'ndreaptă grabnic
Spre zăvoae 'ntunecoase.*

*Peste culmi un nour trece
Ascunzând sclipiri de stele,
Singur rătăcind în noapte
Ca și gândurile mele!.*

I. Gr. Marin-Stugeru

— Că există — zice el la pagina treizeci și șapte, (din lucrarea sa asupra Orientului) martor îmi este Dumnezeu și ochii mei, cari au văzut-o. Că vor fi adevărate și svonurile, cari se leagă de existența ei, martore îmi sunt urechile mele, cari au înghițit cele auzite, dacă poți crede urechilor, zice el mai la vale. La pagina următoare, Marco Polo e întărâtat de „bazaconiile“ ce se spun despre insulă, încheind... „prea sunt gogonate minciunile, nu vor trece prin urechea adevărului“.

Iată deci cât de puțină crezare au găsit mărturisirile despre insulă chiar la Marco Polo, care înghitea cu duzina altele și mai năsturașnice.

Cu toată necredința ce purtau acestor povești, nici un european n'a încercat să pună capăt minciunii, debarcând în acel ostrov ciudat și cercetându-l.

* * *

Lordul Charles Seymour, la vârsta de douăzeci și trei de ani, avea mai multe fapte vitejești decât primăveri. Trimis de ambițioasa regină Ana, să cucerească pe seama Angliei, ceea-ce mai rămase necucerit în Oceanul Indic, corăbiile sale fură aruncate în Insula păianjenilor, unde îi pieriră toți tovarășii; iar el reîntors mai târziu în Anglia, pierde de acelaș blestem.

Viața și faptele tinărului lord au fost descrise de Preasfințitul episcop G. Good, dar mulțimea incredințată că, cele scrise nu pot fi decât frânturile unei povești morale, nu le luă în seamă. Eu știind că Preasfințitul episcop n'a spus decât adevărul, (singura sa hrană în viață) voi reda povestirea Sa, ca o dovadă între altele despre existența insulei.

Oceanul Indiei e cel mai rău dintre ape. Mânia sa n'are marea puterii nebiruite, liniștea sa n'are seninătatea întinsului fără sfârșit. E crud și viclean. Nu-ți vestește mânia, ci te lovește de-odată. E veșnic la pândă, e veșnic treaz în răutate. Astfel fură surprinse corăbiile lordului. Valurile înfuriate le

răpi, cum răpesc vulturii prada, le duse adânc în necuprins și acolo, undeva departe, le isbi de stânci și apoi se liniști.

Naufrația se urcă pe stânci, trecând în interiorul insulei. Pământul e pustiu, liniștea-i deplină și misterioasă. Soarele e la asfințit, e roșu ca o prevestire de nenorociri. Cerul și stâncile, apa mării, se îmbracă într-o umbră roșie. Incet, încet întinericul vine s'o destrame și acum dungile roșii s'aseamănă valurilor de sânge. Ca și când o viață ar fi sugrumată în lupta întinericului cu roșul viu, s'aud murmure de blestem sau rugăciune. Naufrația văd ivindu-se pe cei mai îngrozitori dintre oameni. Înălți, cu fața suptă și palidă, par niște cadavre înviate de-o noapte blestemată. Au ochii vii, strălucitori ca două pumnale de oțel, privirile le sunt lacome ca ale fiarelor flămânde de sânge.

Nenorocii naufrația, părăsiți de Dumnezeu și de noroc, nu încearcă să se împotrivescă năvalei indigenilor. Legați cobză, sunt duși înaintea regelui, în palatul cel mai ciudat pe care l'a zidit vre-odată mînte omenească.

Impodobiți cu rubine mai roșii decât focul cel mai viu, e înecat într-o lumină groasă de sânge și după-cum strălucirea de rubine crește sau scade, se nasc valuri de strălucire purpurie, valurie într-o mare de păcate. Când razele de soare se mestecă cu rubinul, roșul e trandafiriu și dulce, e o muzică divină, un suspin de dorințe sfinte. Când umbrele norilor s'aștern în palat, când noaptea s'apropie ca un hoț, roșul e des și vicios ca o crimă.

Pe tron, pe un taler de argint, un rubin de o mărime nemaivăzută, resfrânge străluciri de soare. Privirea indigenilor e răpită de strălucirea lui ca un copil neapărat de tigrul flămând. Sufletul lor se hrănește din luminile rubinului, îl doresc cu patimă, îl mângăie cu iubirea lor și-l proslăvesc în dorința lor.

Oricine intra în palat se prosterna înaintea rubinului, îi săruta cu sfințenie undele de lumină, îi înghițea cu lacomie razele de foc.

O fecioară palidă, de o frumusețe demonică, însotită de altele douăsprezece, execută un dans straniu, un dans cu mlădieri de șarpe veninos, ascultător împlânzitorului, dar dușman celor cari îl privesc. Se roteau în jurul rubinului, îl mângăiau cu privirea și-l preamăreau cu lacomia.

VALURI ȘI GÂNDURI

Și ziua gândul,
Și noaptea visul
Și'nchipuirile frumoase,
Și amintirile de-arândul
Ființa ta mă-o împodobesc...
Și cine știe cât de lung
Firul basmului s'a toarce?
Cine știe dacă mâne
In patria pustie nu ne vom întoarce?
Revino dar,
Această punte 'ngustă
S'o trecem împreună,
Și-apoi de-acolo să privim în urmă
Cum pe calea noastră
Alții se adună...

* * *

Nu veni mereu să-mi cânti
Durerea ta adâncă,
Căci inima-mi demult s'a stins,
De și mai bate încă...

Când stau tăcută ca sihaștrii
Tu fugi de umbra rece,
Nu te sili un foc s'aprinzi
Când altul nu se trece...

* * *

Sărmane,
De-i plânge
Doar cu picături de sânge
Căci lacrimi nu mai ai demult...
Demult s'au stins
Făclile speranței tale vii
Și ponegrit
Te prind'n mrejele minciunii
Increderea în vorbele pustii...
In visul tău viață nu e...
Iubirea ta
Disprețul o'ntâlnește...
Și proaspete în jur răsăr morminte
A țințelilor frumoase,
A drumurilor sfinte...
Și... plângi tu suflete
Cu picături de sânge'ntunecat,
Că'n lumea asta
Din câte ai iubit
Atâta ți s'a dat...

Elena Dobroșinski

Cei rămași au văzut mulțimea flămândă adunată în jurul robilor ca în jurul unui prânz copios. Și-au văzut tovarășii cu ochii deschiși mari de spaima morții, i-au văzut clătînându-se sub amenințarea sfârșitului, le-au auzit țipetele de agonie și-au tremurat la urletele mulțimei indestulată în pofta-i de animal.

Ierifa se sfârșise, Zeul își îndestulase mânia de atotputernic.

Coșciugurile celor morți au tost trecute pe sub ferestrele închisorii. Cei jertfiți aveau fața suptă și albă; iar ochii le erau deschiși mari și ei erau vii. O strălucire stranie, o dorință blestemată și mai tare decât moartea, licărea și-acum în ochii celor duși.

Cei rămași tremurau și-și blestemau viața. Instrumentul morții îl simțeau crud și diavolesc. Chiotele mulțimii îi trezi din visările triste. În locul unde tovarășii le-au fost jertfiți, au zărit zece rubine, mari cât un soare de vară, rubine strălucitoare și scumpe. Mulțimea dansa înebunită de vraja lacomiei.

Prisionerii și-au înțeles sfârșitul. Sângele lor era furat și vărsat în străluciri de piatră scumpă. Se vedeau toți zei strălucitori, împărțitori de binecuvântarea roșului scump. Acum nu-i mai îngrozea sfârșitul. Lacomia de strălucire se strecură în sângele lor vicios.

Când lordul Charles Seymour rămase între cei din urmă, veni la el fiica regelui, frumoasa Ala și îi vorbi, iar inima tinărului nobil înțelese șoapta: „Streine, ochii tăi sunt mai strălucitori decât cel mai scump dintre rubine, roșul buzelor tale e mai plăcut decât cea mai fermecătoare piatră, vocea ta e mai dulce decât sunetul pietrii bogate. Vreau să te scap de osânda ce te așteaptă. Totul e pregătit, la noapte vom încerca scăpare.”

Noaptea sub aripa întinericului Ala vrea să-și scape iubitul.

Au rătăcit zile de-arândul. Ajunși într-o margine de stat, fugarii se simt biciuiți de foame. El își acopere fața și pleacă împreună să cerșească hrană.

O femeie le întinde dintr-o mână fructe hrănitoare, cealaltă și-o deschide ținând în mână un păianjen lacom ca stăpâna sa. „Vreau prețul fructelor”, le sbiară ea. Ala zâmbeste. Își desface brațul alb și-l întinde lacomiei păianjenului. Femeia ucide păianjenul și are un rubin minunat.

Lordul privește cu lacomie bo-

[[Rubinul era Zeul insulei, adora-rea lui religia indigenilor.

Prisionerii erau cincisute la număr. Au fost duși într'un castel cu zidurile groase, unde așteptau tremurând sfârșitul, pe care îl bănuiau îngrozitor.

Dimineața, zece dintre ei fură ferecați în lanțuri și târșiți ca niște netrebnci spre destinul aspru, însotiți de țipetele amenințătoare ale gloatei.

gătia. Își întinde și el brațul unui păianjen și are pe cel mai roșu dintre rubine. Ca biciuit de un demon rău, vrea alte rubine. Strălucirea roșie, blestemul strălucirii l'a cuprins și pe el. „Rubine, rubine, strălucire“, urlă lordul și-și întinde brațul la zeci de păianjeni. Are zece, douăzeci, o sută de rubine. Mari cât o semință de grâu, cât o boabă de porumb, cât un ou de vultur. Strălucirea lor îl îmbată, viața i s'a mutat în ochi, numai prin ei mai trăește. În ochi i se răsfrâng razele rubinului, prin ochi își scaldă sufletul lacom de bogăție.

Ala se blestemă. Cu brațele sale slabe vrea să-l răpească vrăjii. Ii șoptește cuvinte dulci, îi oferă strălucirea ochiilor săi frumoși, căldura sânilor ei plini, dar el netrebnic nu vrea decât strălucirea rubinului.

Lordul simte că viața i se duce, că și-a furat cu fiecare rubin din șirul zilelor, dar vraja e mai tare blestemul e mai puternic, lăcomia are ghiare de oțel.

S'a prăbușit, dăruindu-și viața lăcomiei, iar Ala l'a adus în brațele ei slabe la marginea mării, i-a turnat sânge din sângele ei și găsind o barcă îl duce departe de insula blestemată. Întâlniți de o corabie engleză sunt luați și duși la Ceylon.

Lordul scăpat de sub vraja blestemului, îi mulțumește frumoasei mântuitoare, jurându-i credință veșnică.

Feric și se imbarcă pe o nouă corabie și pleacă ca doi bogați în spre Anglia.

Pe drum princesa îi povestește lordului taina rubinelor blestemate.

„Un duh rău alungat de un dușman mai puternic decât el, își găsi adăpost în insula noastră. Strămoșii mei au fost viteji iscusți, dar îngâmfai de isprăvile lor neîntrecute, erau batjocoritori și răi. Găsindu-l pe duh neputincios îi smulg penele aripilor și-l aruncă în mare. Duhul, căruia răsbunarea îi însuflă noi puteri, scapă de la moarte și înarmat de toate vrăjile firii sale viclene, se reîntoarce după zile, chemând la întrecere cu arma pe cei mai viteji dintre bărbați. Invingătorului îi promite ca dar un păianjen minunat, care se hrănește cu sânge omeneșc, pe care îl preface în rubin scump.

Îl întinde lui Omogu, temutul meu strămoș, care eși la luptă cu duhul, după-ce încercă vraja în-

sectei. Păianjenul îi deschise lui Omogu o rană adâncă, din care suge sângele, puterea eroului, prefăcându-l într'un rubin de o frumusețe uimitoare. Nechibzuitul Omogu vesel că va câștiga un păianjen atât de minunat, încrezut în puterile sale, își grăbește sfârșitul, luptându-se cu încredere și fără incertitudinea dibace, care obosește adversarul. În câte-va clipe fu ucis de brațul mișelesc.

Toți, cari au încercat lupta, eroi, de cari se temeau chiar zeii, au căzut uciși, căci dușmanul viclean le fura puterile, cercând minunea păianjenului în sângele fiecărui luptător.

Când nu mai rămase un bărbat vrednic de luptă, Duhul prefăcut le vorbi strămoșilor: Deși sunteți nevrednici de acest dar prețios, eu vi-l voi da, în schimb îmi veți zidi temple și îmi veți ridica altare, ca unui zeu, care vă stăpânește.

Și strămoșii mei au ridicat altar lăcomiei, în rugăciunile lor proslăveau avariția și strălucirea moartă.

Duhul a împărțit fiecărui om câte

o pereche de păianjeni. De atunci blestemul.

Ca niște fiare hămesite sclave strălucirii rubinului roșu, bărbații și femeile din insulă și-au dăruit sângele gurii nesătule a insectei.

Bătrâni gârboviți, tineri cu sângele viu și cald, au început să jertfească strălucirii moarte, lăcomiei vicioase. Se închideau în casele lor scunde și pline de mizerie și după ușile ferecate jertfeau lăcomiei. Viața li se scurgea în rubine, în strălucirea deșartă. Și pe când trupul li se răcea sub suflarea morții, ochii le ardeau încă, le erau deschși mari, să soarbă în întregime lumina blestemată. După zile, după-ce corpul începea să li se descompună, ochii aceia grozavi, ochii lacomi de avar, răsfrângeau încă strălucirea bogăției.

În noaptea nunții, amantul dornic de îmbrățișeri calde și sărutări pline de patimă și foc, își găsea iubita mai albă decât albul pernei, împodobită cu cele mai scumpe dintre rubine, dar fără dragoste, fără îmbrățișeri și fără viață.

A F O S T...

— Ady —

*A fost, a fost ce astăzi nu mai este,
Când așteptam pe cineva 'ntr'o primăvară...
A fost, a fost... neastâmpăratu-mi suflet
A tras cu el spre maluri o poveste
Și-a tras cu el o umbră de femeie...
Unde-o găsi? Nu știi! Eră însă o sfântă
Poveste nouă și umbra o minune.*

*Mi-e dragă pururi umbra și povestea —
Și cea mai sfântă umbră și poveste,
Demult, într'o vrăjitoarească noapte,
S'a deșteptat prin mine la viață —
A fost, a fost ce astăzi nu mai este!*

*A fost, a fost ce astăzi nu mai este,
Căci în aceeaș noapte fermecată
Femeea și povestea mea îndată
Cu chipul lor m'au îngrozit și mă făcură
Să-mi lapăd grabnic sufletul de amândouă:*

*Nu-i, nu i a mea niciuna din acestea
Se rătăciră 'n sufletu-mi minuni streine,
Streină-i umbra și la fel povestea —
Si într'o noapte spornică în taină
Am pus pe ele o fermecată haină
Din cea din urmă fierbere de suflet —*

A fost, a fost ce astăzi nu mai este...

Teodor Murășanu

Copilul își întindea mânuțele să prindă sânul hrănitor și-l găsea fără hrană și fără viață.

Astfel se răsbunase duhul. Neamul nostru e merit pieirii.

Nebunia bogăției, nebunia strălucirii, e întinsă în cele mai depărtate cătune. Nimic nu mai are preț pentru acești sclavi ai bogăției, dacă nu se leagă de roșul rubinului.

Pe margini de drum, prin stânci neumbrate, se zăresc cadavrele cu ochii vii ale celor, cari se temeau de lăcomia celui mai tare.

În mănăstirile singuratece, se găsesc călugării sclavi ai aceleiași ispite. Rugăciunea lor proslăvește strălucirea roșie, lipsa și chinurile lor sunt înnururile belșugului și a luminei neprețioase.

Au început apoi să vâneze după sânge strein. Aduceau mii de robi, din cele mai depărtate ținuturi și țări, pentru a-și mulcomi pofta nebună de rubine, care creștea cu cât o hrăneau mai mult, asemenea focului hrănit de vreascuri.

Nici unul dintre prinsioneri n'a mai plecat din țara noastră. Chiar dacă scăpa de stăpân, luarea pietrii îl îndemna să jertfească pe altarul zeului lăcomiei, fără să țină seamă de viața care-l părăsește, jertfită morții roșii.

Ai venit tu cu cei cincisute tovarăși ai tăi. Din sângele vostru trebuia să se facă cea mai măreață cunună de mireasă și trebuia împodobit cel mai fermecător dintre palate, căci eram menită să fiu soția fratelui meu Edu. Dar ochii tăi mi-au părut mai scumpi decât lucirea pietrii moarte, frumosul meu stăpân — închee povestirea Ala.

* * *

Ajunși în Anglia, lordul ceru voe părinților să se unească cu Ala, dar aceștia în judecata lor strâmtă îi pregătesc nenorocirea, îndemnându-l și poruncindu-i să fie soțul sorei din flori a reginei. Lordul Seymour, deși cu inimă grea, se supune îndemnului părintesc și pregătește nunta cu principesa engleză.

Ala zâmbește cu tristeță, când lordul îi destăinuiește necredința, îl încredințează însă că, e împăcată cu soarta și ca dovadă îi va trimite un dar scump de nuntă.

Ala s'a ținut de cuvânt. Cel mai prețios dar fu al ei: un rubin de-o mărime uimitoare, umplând încăperea de-o lumină roșie și tristă.

Toți privesc cu admirare darul minunat, numai lordul își blestemă

necredința. Impletecindu-se ca un beat, se târește în camera Alei, unde o găsește moartă, iar pe marmora albă, scris cu acelaș sânge scump, nenorocitul lord citește: „Sângele tău trebuia să făurească pe cel mai frumos rubin din cununa mea de mireasă. N'ai vrut să mi-l dai, în schimb eu ți-l dau, fără vre-o părere de rău și fără să blestem“.

Lordul se prăbuși ucis de glasul dragostii și conștiinței.

* * *

Cum a pierit „Insula păianjenilor“

Opera poetică a lui Lucian Blaga

— Zamolxe. —

(Mister păgân)

de ION BREAZU

Dacă am încerca să îmbrățișăm cu o singură privire a gândului toată poezia celor trei volume ale lui Lucian Blaga, am găsi-o străbătută în toate fibrele ei de o concepție unică: ideea de viață nestăvilită în descărcarea ei integrală, viața care creiază și se creiază pe sine în întreg cosmosul. În *Poemele Luminii* această concepție țâșnea în mici flacări, în *Pașii Profetului* o simțeam cum îmbrățișează întreg cosmosul, iar în volumul *In marea trecere* am găsit sfâșierea sufletească a omului cu ființa izolată de acest râu al vieții universale. Cele trei volume se deosebeau între ele doar prin expresia acestei concepții, expresie care în fiecare volum se prezintă în fețe nouă, de un deosebit relief artistic.

Puterea de expresie a poetului nu a secăt însă fărămițându-se în cele trei volume de versuri. Dimpotrivă: prin drame ea s'a arătat crescută într'un mod surprinzător. Căci dacă în poezii ideea poetică era fărămițată în stropi — stropi cari o reflectau însă cu bogăția de culori a curcubeului, așa cum stropii de rouă reflectează lumina soarelui — în drame ea pune în luptă sufletele — o luptă înălțată până la extaz, — scapără mituri de profunde înțelesuri și se încarnează în simboluri de valoare cosmică. În drame e ideea care prinde trup, ideea în devenire.

Ideea pe care am găsit-o în volumele de poezii analizate este cea care prinde trup și în *Zamolxe*. Ca

ne-o povestește Alfonso Ralo, călătorul spaniol, în scrierea sa intitulată: „Minunile Orientului“. Ce-i mai curios, e faptul că insula a pierit odată cu moartea Alei, în anul 1705. Iată ce zice A. Ralo: „Împins de curiozitatea, născută în urma povestilor asupra insulei, am plecat întru cercetarea ei. Eram abia la cinci mile de insulă, când văzui despicându-se marea și înghițind insula. Din fericire noi n'am suferit nici o daună“.

Aceasta-i ultima mărturisire despre „Insula păianjenilor“.

formă poetică ea se apropie mai mult de *Pașii Profetului* (de-altfel a și apărut între acest volum și *In marea trecere*). Aceeași topire în viața cosmosului o găsim și aici; Zamolxe încă e un profet al vieții universale în veșnică devenire. Deosebirea e că, de astădată, ideea e transpusă într'un mediu natural și omenesc mai propriu înțelegerii ei.

Și într'adevăr, coborând ideea în mediul local și dându-o să o frământă sufletele aspre ale strămoșilor noștri Traci, Lucian Blaga ne-a apropiat pe marele Pan mai mult de sufletele noastre, de sângele nostru chiar. Căci stropi din furtunaticul sânge trac ne mai fierb încă destui în vine, oricât am încerca să-i alungăm cu cultura sau — și pe aceasta se pune mai multă greutate — cu civilizația latină (adică mai mult neolatină). E adevărat că puțin se cunoaște din structura sufletească a îndepărtaților noștri strămoși. Dar unde din ritmul lor sufletelesc, atâta cât îl cunoaștem, svâcnesc în partea cea mai originală a creației noastre istorice: în folclor.

Ideea vieții în veșnică devenire, poetul a îmbrăcat-o în *Zamolxe* în mitul *Dumnezeului Orb*. Profetul acestui mit este Zamolxe, zeul trac pe care istoria ni l'a păstrat înfășurat în legende.

Vă amintiți de varianta *De mână cu marele Orb* din ultimul volum de poezii... Acolo „Orbul“ era „tată bun“, fiindcă „orice vorbă la el se schimbă în faptă“, aci „Orbul“, prin creația lui în Cosmos, stârnește fur-

tuni de lumină, pe cari el nici măcar nu le bănuiește.

În singurătatea dintre munți și stânci, Zamolxe își reamintește parabola despre „Orb” pe care, cu șapte ani înainte o spusese Tracilor:

„E mult de-atunci, mult, soarele își coborâse

Toată miera în livadă, când ți-am spus parabola cu Orbul.

Despre Dumnezeu nu poți vorbi decât așa: îl intrupei în floare și-l ridici în palme, îl prefaci în gând și-l tănuiești în suflet, îl asemeni c'un izvor și-l lași să curgă în peste picioare;

Îl prefaci în soare și-l aduni cu ochii; îl închipui om și l rogi să vie în sat unde-l așteaptă toate visurile omenești.

Arunci grăunțe între brazde și zici: Din ele crește Dumnezeu

În dimineața ceea ca să mă priceapă și [copiii,

L'am schimbat în orb

Le am spus: noi suntem văzători,

Iar Dumnezeu e-un orb bătrân,

Fiecare e copilul lui —

Și fiecare îl purtăm de mână...

Căci nu ești tu Dumnezeire ne'nfelesul orb,

Ce-și pipăie cărarea printre spini?

Nu ști nici tu de unde vii și unde mergi.

Ești chinuitul gând strivit în gol.

Te sbuciumi veșnic dibuind

să faci minuni, cum n'au mai fost,

dar brațele nu-ți sunt așa de tari

precum ți-e visul de înalt.

Atât de des tu cazii înfrânt

Și nici nu bănuiești furtuna de lumină

[ce-ai creiat-o”.

(pp. 10—11)

Tracii însă l-au alungat cu pietre. Magul, marele preot, „statornic ca un obicei rămas din zilele strămoșilor”, a simțit primejdia care s'ar abate peste capul poporului dacă l-ar lăsa mistuit de o astfel de credință. De aceea el a asmuțat poporul în contra profetului. Dar credincioșii lui „se sporesc de-atunci, pe sub pământ, ca iepurii de casă”. Deaceia el iscodește o viclenie pentru a împedeca coborîrea acestei credințe în *ființa* tracilor. Zeificându-l pe profet credința lui s'ar depărtă din inimile lor. Deodată cu profetul s'ar închide în ceruri și credința lui. Din toată furtuna de lumină, stărnită de el n'ar mai rămâne decât o *statuă* rece, între alte multe statui, de cari templul Tracilor politești eră plin.

La Magul care, împreună cu Vrăjitorul, chibzuesc astfel moartea credinței profetului, vine Ciobanul, rămas lunatic, fiindcă și el a aruncat cu pietre în profetul care-și pilduia credința înaintea Tracilor:

„E-al șaptelea cules de vii, Neastămpărata droaie ascultă 'n „livada [orbului”

cuvântul lui Zamolxe.

Am fost întâiul care l-am brodit c'o peatră în obraz. Ne ațățase Magul.

Nu mai știu: am tremurat apoi și mă durea, Căci tânărul deschise ochii mari și triști — Și n'a 'ntrebat de ce.

Dar în aceeaș seară s'a ivit și luna.

Mi-am sfârticat cinci oi și-am plâns în [lana lor.

De atunci prin rouă, brumă, ploii,

iau câmpii 'n goană tot la fel.

Unde mă duc ghicesc doar duhurile nopții”.

(pp. 26—27)

Acestui cioban, venit la vrăjitor să-l scape de boală, vocea Magului, ascuns în pământ, îi spune că profetul lovit de el n'a fost om, ci zeu coborât din ceruri „să-i învețe tinereta și durerea”. Zeului alungat îi trebuie credincioși, îi trebuie statue.

În descântecul cu care Vrăjitorul dă Ciobanului beutura vrăjită, descântec cu ritm de fior și vrajă, se încheie actul întâiu:

VRAJITORUL.

(Îl dă băutura vrăjită din craniu cu aceste cuvinte, rar:)

„Jucând pe creștete

sub brazi înalți

îți va ieși în cale

Luna.

Și Luna o să-ți toarcă

prietenie în suflet —

moale, dulce, blândă și duioasă.

Oile n'ar mai avea de tine teamă —

și nici câinii tăi.

Inchină-te de-acuma mai vartos

Acelui Zeu pe care l-ai lovit,

și adu-i păstravi pe altar

ca un stielnic sfânt pescar”.

(p. 29—30)

Actul II e deschis de un episod foarte caracteristic pentru mediul și poporul, la care se petrece „misterul păgân”: Culesul viilor. Între culegători, pe cari ironia Ghebosului — o foarte originală creație de Mefistofel popular, învăluit în superstiții — îi mușcă drăcește, vine Ciobanul, căruia poporul i-se închină acum, ca unui sfânt. Înflorași așteaptă cu toții venirea Bacantelor pentru a începe ceremonialul dionisiac. În această înflorare mistică episodul de rară drăgălășenie al copiilor este un strop răcoritor, care-ți înseninează cu un zâmbet toată ființa... Bacantele, joacă; una înalță un imn *pruncilor* care vor veni, — *vieții* — pe care jocul lor o cheamă.

În timpul acesta Zamolxe se zbate în chinurile îndemnului de-a cobori din nou între oameni. Episodul acesta, care se petrece „mai presus de vreme”, este o culme dramatică a „misterului”. Sufletul lui Zamolxe, în care se frământă drama, s'a ridicat la extaz:

„Lume, șarpe și copac

au năpărlit sub ochii mei —

și am văzut ce-i cheag în haos —

Și cei sămbure în orice fruct căzut în poala vremii.

Sunt sătul de vis.” (p. 47).

În extazul acesta are trei viziuni: Socrate, Isus și Giordano Bruno, trei eroi ai umanității cari și-au jertfit viața pentru idealul lor. Toți trei îl îndeamnă „să curgă spre mare”.

Episodul care urmează: „Sub Calea Laptelui”, și care încheie actul II, este mai răcoritor. El vine după fierberea extatică de dinaintea lui ca suflul răcoritor al nopții peste pământul dogorit de arșița zilei de vară. Subt stropi de stele și pulbere de lună Magul vorbește cu Cioplitorul grec, care de șapte ani se chinue în fața blocului de marmoră din care are să apară statuia noului zeu:

„De șapte ani cioplesc de s'ar scântei din neodihna mea.” (p. 56)

Ei vorbesc despre țară și oamenii ei, despre credințele lor mistuitoare de vieți. Dar despre această sugestivă caracterizare a furtunaticilor locuitori de altădată, ai acestor plaiuri, vom vorbi mai târziu.

La Cioplitorul grec vine fica Magului, Zemora — „tânără, sălbatică”, cu „ciulini în părul despletit”. E episodul care deschide actul III. Zemora povestește cum a învățat pe zeul — cu ochii mari, încât trebuia să se oprească și să-i asculte învățăturile, pe cari nu le prea înțelegea — să prindă roiuri de altine. În schimbul acestei fapte bune, ea i-a cerut „o vorbă despre — începutul lumii.”

„El m'a'nvâlit cu ochii lui ca niște peșteri încărcate de surâs și trist și dulce.

Mi-a șoptit:

O, ție trebuie să-ți spun un lucru

nu cu mintea să-l pricepi,

ci cu frumuseța ta sălbatică.

Nu știu. Visez? Se pare

că Orbul a creiat femeia în aceeaș zi

în care a făcut și — Luna” (p. 62).

Zamolxe se apropie și el de cetate, cu toiag de profet în mână. Întâiul om pe care-l întâlnește, după șapte ani, e sălbatica Zemora; ea-l zdrobește cu vestea înălțării lui între zei. Cu inima înăbușită de presimțirea tragicului ce-l așteaptă, el intră în cetate. Impodobit pentru sărbătoarea lui. Aci se furișează în templu. Magul îl recunoaște îndată. Între ei se încheiează o luptă, al cărei dramatism sufocant, poetul l-a știut susține într'un ritm de o rară intensitate. De-o parte profetul, cu scăpărări de fulgere în vorbe — de alta Magul care încearcă să lege rănile adânci ale acestui suflet cu

zdreamța unei mile, subț care se ascund ochii de șarpe ai unei ironii veninoase.

Copiii, cu glasurile lor sfinte înalță înmuri zeului:

„Și iezi mai ales
să ni-i ferești pe stânci
de râpile adânci,
Tu, groaznic neînțeles.“ (p. 70):

poporul cade cucernic în genunchi
fecioarele îi încununează statua.

Lângă o columnă, în vârtej de
friguri și de extaz, profetul se pre-
gătește de fapta mare. Sălbatic se
repede asupra statuii lui și o fărâmă
cu pumnii. Cu bucăți din statua lui
poporul înfuriat îl omoară:

„Unul

(lângă columna din față către vecinul său)
Zamolxe e mort.

Al doilea

Dar ne-a adus pe Dumnezeu.

Intâiul

Orbul e ierăș între noi.

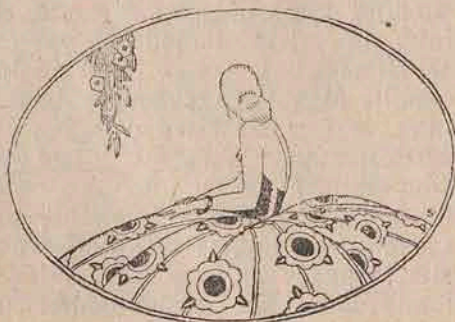
Al doilea

... și'n noi“ (p. 79—80).

Astfel se sfârșește tragedia pro-
fetului mort pentru credința lui...

Ea nu este însă numai tragedia
lui. În *Zamolxe* Lucian Blaga a
desfășurat simbolul de un tragic
profund al eroului care moare pen-
tru ideea lui. Drumul pe care Za-
molxe și-a sângerat trupul și sufle-
tul în spini, la căpătul căruia moar-
tea așteaptă cu neclintirea fata-
lității, este drumul oricărui erou
mare. Și simbolica „misterului“ este
atât de cuprinzătoare încât se poate
compara, fără exagerare, cu cea
din tragediile antice, cu cea adân-
cită în mituri din operile lui Wag-
ner, sau cu cea, mai omenească, a
lui Ibsen.

Despre alte fețe ale acestei opere
grele de artă — în numărul viitor.



PAPA LEBONARD

dramă în 4 acte de Jean Aicard

După „Povestea de iarnă“ a lui
Shakespeare, reprezentarea căreia
n'a însemnat mai mult decât un
succes mediocru în cumpăna jude-
cății artistice, premiera nouă cu
piesa în patru acte a unui destul
de obscur poet francez, ne-a dăruit
un spectacol de toată frumusețea.
Jean Aicard, în ierarhia valorilor,
față de Shakespeare are aspectul
unui mușuroiu față de un munte
cu piscul în soare. Totuși piesa
„Papa Lebonnard“ prin latura ei
sentimentală, prin conturile precise
ale personajului principal și prin
simplitatea ei, înzintă mai mult su-
fletul și ochiul decât artificiala „Po-
veste de iarnă“, având parte și de
o interpretare mai fericită decât
aceasta și de un răsnet mai cald
între privitori. Astfel fiind, pentru
teatrul nostru, premiera din urmă
— deși jucată în fața unei săli mai
mult goale decât pline — a însem-
nat o reabilitare. Piesa lui Jean
Aicard, etichetată dramă, dar lipsită
de elementele externe cari să o
justifice ca atare, în afară de tra-
gicul cotidian al neînțelegerilor cas-
nice din familia Lebonnard, — a
avut puterea să încălzească și să
cucerească inimele. Și pentru o
piesă care nu clocotește de pasiuni
sau patimi revărsate, care nu îm-
prăștie sămânța unor probleme a-
dânci sau a unor năzuinți supra-
omenești, această cucerire și încăl-
zire de inimi e semn de durabilitate.

În literatura dramatică sunt opere
și opere. Unii autori, pentru cari
tehnica înseamnă punctul din urmă
al artei, se silesc să-și dea toată
puterea talentului în împletirea cât
mai dibace și mai cu efect a acți-
unii, subordonând astfel elementele
de fond sufletească, cadrului de forme.
Alții din contra, urmărind firul unei
idei sau al unui sentiment, subor-
donează elementele externe celor
interne, neglijând prin aceasta latur-
rea concretă care se adresează di-
rect simțurilor. Contopirea în pro-
porții la fel de puternice atât a
tuturor elementelor de fond cât și
a celor de formă, într-o unitate or-
ganică și conținând o semnificație
înalță, este apanajul scriitorilor buni.
În piesele lor, autorii cei mai mari,
pe lângă că dau un fond adânc
și o acțiune vie, se străduiesc ca
fiecarui personaj să-i întipărească
un fel propriu de-a fi, să-i contu-

reze viguros liniile sufletești, tur-
nând până în cel din urmă lacheu
de pe scenă, esență de viață ade-
vărată. Alții cari nu au în aceeaș
măsură darul sfânt al creațiunii,
își concentrează toată puterea lor
asupra personajului principal lu-
minându-l din toate părțile, făcând
din el coloana vertebrală și punctul
de interes continuu și în creștere
al piesei. Succesul pieselor de a-
cest fel, în cari se afirmă un singur
suflet, atârână aproape în întregime
de interpretare. În rândul acestor
fel de piese se însiruie și „Papa
Lebonnard“. Ea este prin excelență
povestea unui singur caracter, a
unui singur suflet care se sbuciumă
și se sfâșie, neînțeles și mereu umi-
lit de însași familia sa. Între ma-
nechinii cari se agită șterși și fără
personalitate la rampă, aduși de
fantazia autorului pentru tehnica
scenică a operei sale, bătrânul Le-
bonnard este singurul om adevărat,
om în care freamătă fluidul dum-
nezeesc al vieții și care simte du-
reroasele stășieri sufletești cari îl
frământă, eu atât mai puternic cu
cât le ascunde mai adânc. Subiectul,
a cărui acțiune externă e împletită
de un singur om, secundat de șapte
manechini, e destul de săracăcios.
Familia Lebonnard e împărțită în
două. De-o parte doamna și fiul său
Robert, oameni mediocri dar hră-
niți de ambiții mari, iar de alta bă-
trânul Lebonnard cu fică-sa Jeana,
suflete bune, nobile și modeste.
Doamna și Robert, în setea lor de
mărire, voiesc s'o mărite pe Jeana
după un conte, cu riscul de-a o ne-
ferici chiar, căci ea iubește pe un
doctor cinstit și sărac. Bătrânul do-
rind s'o facă fericită, o logodește cu
doctorului. Lupta începe astfel chiar
în sânul familiei. Toate aparențele
biruinții sunt de partea Doamnei
și a lui Robert. Doctorul pe lângă
că e sărac e și un copil bastard.
Într-o ceartă violentă, Robert cere
socoteală tatălui său pentru rușinea
ce-a adus-o asupra lor, și-l insultă
chiar. Nemai putând răbda, Lebon-
nard, revărsându-și toată durerea
ascunsă timp de 15 ani, dă pe față
tainele păstrate o viață întreagă: Ro-
bert încă e un bastard. Acesta cade
sdrobit și vrea să ia iumea 'n cap.
Lucrurile se 'ndreaptă însă. Bună-
tatea și dragostea lui Lebonnard, în-
vinge totul și în familie înflorește

duhul păcii. Jeana se mărită cu doctorul Andrei, iar Robert ia fata unui marchiz, pe Blanche. — Aceasta e fața externă. Fața lăuntrică, cea sufletească, are însă scăpări luminoase, izvorâte din ciocnirea a lor două crezuri de viață. De-o parte e chiar exprimat un crâmpeliu de filozofie nietscheniană, a energiei și a forței, iar de altă parte luminează duhul blândității și al bunătății din doctrina lui Isus. Bunătatea învinge; dar prin câtă umilire, prin câtă măcinare sufletească și prin cât potop de suferință nemărturisită! Fiecare cuvânt, pentru sufletul bunului Lebonnard pare că e un strop mușcător de otravă. De-aici și durerea lui ia aspecte și nuanțe felurite. Când înduloșat, când umilit, când răsvrătit dar suferind mai mult de durerea ce-o provoacă, Papa Lebonnard desenează viguros conturile unui rol dintre cele mai grele și mai delicate totodată. Interpretarea lui, cere o sensibilitate dintre cele mai subtile, o mimică perfectă și o nuanțare rară și sinceră a sufletului. Urmărindu-și lăuntric rolul, dl Zaharia Bârsan, în Papa Lebonnard, ne-a dat o creație cu adevărat artistică, în înțelesul cel mai strict al cuvântului. Dimensiunilor interioare ale bunului bătrân, le-a dat o expresivitate de o putere rară, de o duiosenie cuceritoare și de o artă impecabilă. În creația dsale, fondul sufletească și-a găsit echivalența în mijloacele de expresie. Termenul e greu, dar, cuvântul și-a desgolit toată taina înțelesului său, apărând luminos; gestul a subliniat măiestru momentul psihic, iar nuanțarea armonică a frazei, a potențat totdeauna perceperea ritmului ei interior. Obişnuți a-l vedea în roluri eroice și furtunoase, dl Zaharia Bârsan, în simpaticul bătrân Lebonnard a fost pentru noi o surpriză. Și ne-a izbit cu atât mai plăcut, cu cât i-am cunoscut strălucirea talentului și pe această față a renunțării, a jertfelor și-a înăbușirilor sufletești. A face să simtă prin tine zeci și sute de suflete aceleași durere a unui om, a face „ca mii de inimi la un fel să bată“, înseamnă să fi artist mare și să porți pe frunte sărutul aprins al talentului. Dl Zaharia Bârsan o face din belșug. Creația mai nouă a lui Lebonnard, se alătură astfel fericit la celelalte creații ale dsale, copiii sufletești ai unei activități rodnice de peste un sfert de veac. — Din interpretare mai menționăm câte un

moment din rolurile dlor *Potoroacă* și *Potcoavă*. Ansamblul deși select, prin golul sufletesc al personajilor, nu s'a putut afirma. Față de creația dlui Bârsan, ar fi fost poate și greu...

Teofil Bugnariu

CRONICA MUZICALĂ

Dela Operă.

Albul albatros, stăpânul oceanelor, se abate rar printre accidente del nord. Venind din peisagiile sudice, privescile cu linii simple ale cetăților de ghiață îl vrăjesc; dar destrămându-se vraja, pleacă înapoi. Așa ne-au apărut d-na *Drăgulescu-Stinghe* (ce combinație cristalină de vocale!) și dl *Jean Athanasiu* (ce belșug de a bariton!)

Când te pregătești de un carnaval colorat abia înăbușești emoțiile sub masca de o seară; după serbare rămâi cu sârmanul „eu“ și conversezi despre lucruri vane. În delirul festinului te uiți pe tine. Un danț al vrăjitoarelor din poveste te amesteacă. Și niciuna dintre arte nu te poate transpune ca muzica; iar din genurile muzicale, opera. Firește atunci când, pe lângă o orchestră bună, sunt cântăreții buni. De aceea ultimele reprezentații dela operă: *Rigoletto*, *Tosca* și *Carmen* au fost niște reprezentații de gală.

E greu să te apropii cu condeiul de jocul d-nei Drăgulescu-Stinghe; ar însemna să explici perfecțiunea. Plăpânda *Gilda*, atât de curată, ca un roman del începutul veacului trecut, cântând atât de duios, și uneori aproape imperceptibil, a răsarit scaldată în luna actului II, asemenea unui vis. Cu o tehnică desăvârșită, trînd așa de clar ca picurările de flaut, o intrupează pe *Gilda* delicată, cum numai în capul lui Verdi putuse ființa. În actul III, în alb e o apariție ireală, — divină, cum ar zice Italianii. Și sbuciumul ei, născut din iubirea pentru ingraturul Duce de Mantua, e de o finețe incomparabilă. O bijuterie suplă și expusă primejdiilor vântului; însă inima care palpită în ariile ei o afirmă pe *artistă*. — Dl Jean Athanasiu e mai cunoscut. Și mai ușor de caracterizat: bariton dramatic puternic și rar. Peste orchestră (cf. „Mergi, Tosca!“ act. I. etc.) vocea d-sale năvălește impetuos, ca o năvală barbară, care aduce toată armonia nesfârșitului,

zguduind, par'că, pilaștrii incintei; în recitative forța ei impresionează *étrangement*. Totuș plămâni domniei sale — cari cu ușurință l-ar învinge pe Stentor — redau și melodii frumoase; ne vine în minte Contele de Luna (*Trubadurul*) din anul trecut. Materialul vocal, extrem de bogat, e ținut în frâu de o educată inteligență. La *Concertul* ce l-a dat — la Teatrul Maghiar, împreună cu apreciată pianistă Hevesi Piroška, care a jucat din Ceacovschi, Liszt și Chopin — compus din bucăți foarte variate, a evidențiat și pianissimele (*Sogno*, de Tosti, bisat) și tehnica, deci. În roluri creiază: a sculptat un *Rigoletto* viu și uman, ridicându-l lângă marii nedreptățiți: un bufon vibrant de durere părintească.

Prin locurile pe unde a fulgerat albeața albatrosului, băștinașul petrece bucuros, sub coplășirea nostalgiei; astfel, probabil, locurile Operei se vor umplea totdeauna, omorând *vidul interioarelor*.

Un alt eveniment, nu numai muzical, ci cultural a fost *concertul* d-lui Béla Bartok, la Teatrul Maghiar. Pe lângă Mozart, Beethoven, Couperin și bucățile originale, de o importanță deosebită pentru noi au fost compozițiile inspirate din muzica populară românească, sub titlul de „Román colindák“. A cântat aplecat gânditor asupra pianului, ca asupra unui suflet de prieten cu care ar fi vorbit: a cântat ideologic, nu sentimental. Ideologic, fiindcă e și creator, nu un simplu interpret. E un creator care a adunat folclor muzical românesc, armonizându-l artistic, sau punându-l în circulație așa brut. Și e o mândrie pentru noi că dintre multele și feluritele cântece, ale multor popoare, culese de dânsul, pe cele românești le clasează printre cele mai valoroase. ¹⁾ Și totodată e o rușine că s'a așteptat până a venit dânsul, un Ungur (departe șovinismul!) de a expus în fața străinătății, mai serios, comorile armoniei românești!

Aurel Decel

¹⁾ Cf. Em. Ciomac: *Béla Bartok, urmașul lui Liszt*, în *Cuvântul*, 20. II. 1926.

Cetitorii noștri sunt rugați a-și reînnoi fără amânare abonamentele și a-și plăti restanțele de pe anul trecut.

FLORI DE-O ZI

Turneul Mărioarei Voiculescu. Ciprian, Macri-Eftimiu și acum Mărioara Voiculescu. Trei trupe ale Teatrului Național din București cari în interval de două săptămâni s'au abătut pe la Cluj. Gândindu-ne că acelaș teatru mai are o trupă plecată în turneu (cu I. Livescu) ne punem întrebarea: ce fac cei 70—80 de actori plecați acum în turnee, când sunt la București? Răspunsul evident e: nimic, bineînțeles dacă nu considerăm lupta pentru roluri drept activitate. Față de acest Teatru Național din București, cu personal de sute de actori, Ardealul are o singură trupă de teatru românească (și 9 minoritare). Se impune deci să întrebăm mai departe: de ce nu se înjghebează o trupă pentru turnee permanente în Ardeal, o trupă valoroasă însă, care să dea câte 8—15 reprezentații într'un oraș?

Dar după această întrebare, care va rămânea fără răspuns, se cuvine să revenim la turneul Mărioarei Voiculescu, de care ne ocupăm, și care contrar trupelor precedente ale T. N. din București, ne-a oferit comedia plină de vervă a dlui I. Minulescu „Manech'nul Sentimental” (despre care am vorbit în nr. 3 al Cosinzenii) într'o distribuție bună, capabilă de a ne face să simțim fiori de artă, nu de repulsiune ca la ansamblul Manolachelui în mijlocul căruia a venit să ne convingă de arta sa, dna Macri. Dna Mărioara Voiculescu merită lauda noastră nu numai pentru arta cu care ne-a redat eroina piesei, cucoana din lumea mare rece, mândră, orgolioasă întâiu, încălzită apoi de focul patimei până la uitarea de sine, iar în urmă revenită la atitudinea inițială, reintegrându-se în viața ei obișnuită, de odată cu ușa ce s'a închis după personagiul care a însemnat un episod curios în viața ei amoroasă, ci și pentru faptul că prin ansamblul dsale ne-a scutit de roșea ce ne cuprinde de câte-ori vedem că un minoritar din mulții în mijlocul cărora trăim, se abate la reprezentațiile trupelor venite în turneu, cu gândul să cunoască arta dramatică din capitala țării românești.

Odată și odată, nu vom scăpa oare de turneele compilate din actori de a cincea mână? Căci să nu se uite, dacă știm aplauda, s'ar putea întâmpla să și fluerăm, mai

ales că Mărioara Voiculescu ne-a dovedit că se pot înjgheba și ansambluri bune.

*

O învățătoare neștiutoare de carte. Sunt împerecheri de cuvinte al căror sens e stupid, a căror concretizare în realitate repugnă celei mai elementare judecăți. Ce se poate mai absurd, mai inadmisibil perceptibilității decât îmbinarea: Analfabetă inițiatoare în alfabet. Se poate închipui o astfel de realitate? De sigur că nu. Și totuși, cutot veacul al XX-lea, n'am ieșit din lumea miracolelor, căci minunea există. Cazul a fost relatat simplu de unele ziare, comentat, pătrunse de tragicul realității, de altele. Locuitorii din comuna Ciobanu, județul Constanța, s'au plâns Ministerului Instrucțiunii că învățătoarea lor e neștiutoare de carte. Și această învățătoare, care singură are nevoie de inițiere în alfabet, trei ani a stat ca să împrăștie lumina crerului său întunecat, printre locuitorii comunei, trei serii de clase s'au perindat, ca să primească misterele scrisului din mâinile-i nedepriște cu răsfoirea cărților. Pe cine să invinuiam acum? Pe învățătoarea? Marea ei ignoranță ne împiedecă dela aceasta, ea nu-și putea da seama de ridicolul tragic al situației. Pe locuitorii comunei cari au tolerat-o atâta timp? Nici pe aceștia. Ei n'au chemarea și nici dreptul să examineze strălucirea făclilor aduse în satul lor, și deci nu pot să le constate intensitatea. Când au cunoscut realitatea — desigur observând asupra copiilor o evoluție... retrogradă — și-au făcut deplin datoria. Sunt însă alții, cari au dreptul, datoria și posibilitatea de a controla, examina și constata realitățile de fapt. Iți stă mintea în loc, neputincioasă de a pricepe, cum, când țara inundă de controlori școlari, dela subvizori până la inspectorii generali, poate să rămână neobservată în decurs de trei ani o astfel de situație? Pentruce atâta inspecto-rime, pentruce atâta îngrămădire de diurne, când suntem siliți să ajungem la astfel de constatări tragice. Or... să fie un caz analog, celui relatat de dl Cezar Petrescu în „Cuvântul”, când se constatase că o servitoare ajunsă învățătoare se bucura „de deosebita favoare a revizorului școlar? Nu mai comentăm. Am dori să nu fie adevărat, să fie un simplu șvon, teamă-ne e însă că acest caz nu va fi unic, că vor mai exista și altele, dacă nu de aceeași gravitate, însă desigur, asemănătoare.

Să nu ne mai mirăm atunci, că țărâniea noastră se arată prin unele locuri reacționară față de unele reforme necesare, să nu ne mai mirăm că opun rezistență dărză introducerii noului calendar, d. ex. Cine să-i fi ridicat la gradul de înțelegere, cine să le fi infiltrat în suflet sămburele luminii primitoare?

Ne-ar trebui mai puțin inspectori, dar în selectarea lor să fie exclus politicianismul. N'avem nevoie de inspecții săptămânale, făcute de cele mai multeori cu singurul scop de a înfunda în buzunar diurna, cari nu corijază pe învățătorii analfabeți, împiedecă însă desfășurarea normală a activității celor capotați și conștienți. Două inspecții la an sunt suficiente, făcute însă de oameni cari își dau seama de gravitatea chemării lor, având în vedere numai scopul superior pentru care sunt creați.

*

Conferințele Ligii Culturale.

— Născută din naționalism curat, pentru unitatea culturală a tuturor Românilor, deci ca o pregătitoare a marelui uniri politice, Liga Culturală, atunci când de-odată cu pacea lumii și-a văzut împlinirea idealului nu și-a văzut și sfârșitul menirii sale. Departe ca încă toți Românii să fie adunați în aceeași unitate politică, ei nu sunt încă înfrățiți nici sub steagul aceleiași unități culturale. Dacă Liga ajutată mult de Astra, a făcut pregătirea sufletească pentru unirea Ardealului cu țara mamă, acum după unire, ea și-a simțit greaua datorie de-a-și desfășura puterea de muncă, și de-a-și îndrepta atenția și spre Românii mai puțin fericiți, de peste hotare.

Ideal nou a răsărit din întrunchiparea binecuvântată a celui vechiu, ideal nou care de-ocamdată își pipăie drumul cel mai potrivit și cel mai demn.

În acest scop, aici în inima Ardealului, unde se simt mai tare încă urmele vechii asupriri politice, Liga Culturală a organizat o serie de conferințe asupra Românilor de peste hotare. Prima din serie, conferința dlui Prof. univ. G. Giuglea despre *Românii din Serbia* a desvelit realități dureroase cari atacă tot mai adânc viața națională a celor 300000 Români de pe valea Timocului. La un număr atât de considerabil de Români, nu există o singură școală sau biserică națională, elementele cele mai puternice în lupta cu valurile de desnaționalizare. O propagandă românească

pe orice căi, și printre acești Români se impune acum când se trimbițează peste tot, spiritul păcii și dreptul naționalităților, mai mult ca oricând. Liga culturală a cărei menire e chiar aceasta, prin mijloacele ei, are nu numai chemarea, dar chiar datoria să o facă. Intr'unul din numerele viitoare vom reveni asupra acestor conferințe.

*
„Enciclopedia Românească”. La ședința plenară a secțiilor științifice și literare ale „Astrei”, ținută în 16 Februarie c., dl *Onisifor Ghibu* — „sămănătorul de idei”, cum l-a caracterizat președintele Asociațiunii, a argumentat convingător necesitatea urgentă a întocmirii unei mari Enciclopedii românești, care să fie biblia culturii noastre, însemnând momentul actual de evoluție al poporului nostru.

Generația dela sfârșitul veacului trecut, prin stăruința vrednicului secretar de atunci al „Astrei”, a știut elabora întâia noastră Enciclopedie, care, pentru vremea de atunci, era cinstită redactată și aproape suficientă ca material. Astăzi însă ea nu mai poate satisface. O Enciclopedie trebuie mereu înnoită, căci știința, ale cărei rezultate le fixează, progresează mereu și aspectul lumii, pe care îl oglindește se schimbă în continuu și „Dicționarul Universal” al lui L. Șăineanu nu poate înlocui astăzi o Enciclopedie. Ne trebuie o Enciclopedie, care să satisfacă orgoliul nostru de popor ajuns la o maturitate politică și pornit pe calea unei viroase creații culturale, care să stea la înălțimea marilor Enciclopedii ale popoarelor apusene.

„Astra” este cea mai chemată să dea această operă, căci are la dispoziția ei mai multe puteri de muncă, din toate domeniile activității spiritului omenesc, decât oricare altă instituție culturală românească. Academia Română de 60 de ani nu ne-a putut da încă Dicționarul limbii române, iar „Astra”, cam de aceeași vârstă, ne-a dat până acum o Enciclopedie suficientă și credem că ne-o va da și pe a doua Enciclopedie de proporțiile pe cari le reclamă vremea noastră. Pentru aceasta își va ști asigura și concursul celorlalți muncitori în ogorul culturii noastre, cari nu se numără printre membrii ei activi, după cum și fericitul Diaconovici a putut-o face aceasta acum treizeci de ani.

Avem nădejdea că energicul președinte de astăzi al „Astrei” va în-

cepe cât mai curând și realizarea acestui proiect, cași a altor multe și frumoase proiecte, croind în zilele noastre o epocă de glorie a societății pe care o conduce.

*
O broșură prețioasă. — Din când în când, printre multele sale broșuri de popularizare științifică și literară, „Asociația” din Sibiu publică și scurte lucrări, cari prin felul cum sunt scrise și prin simțirea care este turnată în ele, stăruiesc în sufletul cetitorului vreme îndelungată, trăgând în urma lor o binecuvântată brazdă de lumină. Peste noianul faptelor zilnice cari smulg de partea lor atenția lumii, chiar și pentru cetitorul mai rafinat, — școlar, meseriaș, învățător, preot, etc. — al satelor noastre, câte-o astfel de carte înseamnă un popas răcoritor și o mângâiere sufletească.

Broșura mai nouă din Biblioteca populară a Astrei, în care dl *George Vâlsan* prezintă cetitorilor *Povestea vieții lui Vasile Alexandri* are din belșug lumină, simplitatea și căldura unei astfel de lucrări, care să pătrundă la inima celor către cari se adresează. Din fiecare rând, scris clar și neînșorzonat cu podoabe inutile, viața și figura marelui nostru poet răsare vie și mare. Cuvintele măiestru îmbinate, culorile fragede și descrierile pline de poezie ale munților unde Alexandri a cules poezia noastră poporană, arată vădit talentul literal al celui ce a scris „Povestea unei tinereți” și „Grădina părăsită”. Căci dl Vâlsan este un scriitor care simte adânc fumusefele naturii și știe să le îmbine cu stările noastre sufletești. Spicuirea paginei în care povestește zilele din urmă ale bardului dela Mircești, e convingătoare:

„Zilele calde ale verii se urmau una după alta. Bătrânul, slăbit acum, privea prin ferestrele deschise ale odăii lui. Porumburile verzi, înspicate, acopereau ogoarele în jur. Siretul curgea lin sub umbra luncii cântate de poet. Din sat se auzeau glasurile copiilor și pe drumuri albe sătenii își îndemneau boii blânzi. Înjuțați la carele scârțătoare. Era liniște... Vântul arunca prin ferestre calde mirosuri de floare și din cerul senin plouau raze peste câmpurile toate, plouau și pe fruntea pleșuvă a poetului, ca o binecuvântare venită din înălțimi. Și când bătrânul își ridica ochii, vedea departe șirul munților viorii, deasupra cărora uriașul Ceahlău se ridica mareț ca o cunună pe fruntea Moldovei. Așa se înălțase Alexandri peste atâția oameni ai vremii sale, precum se înălța Ceahlăul peste munții din jurul său... Se stinsese în 22 August 1890. Vara-l adusesse în mijlocul nostru ca prunc cu zimbetul pe buze și ochi nevinovați, tot vara ni-l

luă ca moșneag cu priviri senine și cu plete de argint. Fusese un dar al verii și toată viața lui trecuse luminoasă, caldă, bogată și înflorită ca o zi de vară”.

Scrisă clar, cocentrat și mai presus de toate frumos și cu suflet, broșura dlui Vâlsan este o podoabă prețioasă în biblioteca populară a Astrei și nu ne îndoim că va trezi ecou în sufletul cetitorilor ei. De aceea am dori-o răspândită cât mai mult, nu numai între săteni ci în deosebi între școlari, cărora le-ar putea fi de mult folos. Acum când poate ne gândim mai puțin la personalitățile culturale ale trecutului nostru, broșura dlui Vâlsan, scrisă pe înțelesul poporului e binevenită.

*
Dicționarul Junimii. A fost fericită ideea D-lui I. Negruzzi de a scrie un Dicționar al Junimii. Ca unul ce și-a închinat cei mai frumoși ani ai vieții Convorbirilor Literare — „oglină fidelă a Junimii” — dsa era, azi, cel mai indicat să-l scrie.

Notele biografice ale membrilor, poreclele aruncate abil în atmosfera de veselie ce 'ntovărășia credincioasă ședințele societății — vin să ne vorbească sfios și cu înduioșătoare nostalgie de „timpul bun” al Junimii.

Dl Negruzzi ne spune că cele două dosare (ale Junimii) au dispărut cu ocazia unei aniversări. Astfel mult material, care ar fi îmbogățit Dicționarul dsale, s'a pierdut. Acesta pe care-l aduce e, în mare parte, cules din amintire. Dar cum amintirea d-sale vine mână'n mână cu vechiul spirit al societății isbutește să ne trezească în suflet imaginea vie a întrunirilor în care Eminescu și-a citit cele mai minunate poezii, iar Maloirescu cele mai rodnice îndrumări literare. În casa lui Maloirescu, Pogor sau a d-lui Negruzzi se'ntrunea societatea ce n'a cunoscut alte statute decât cele două vorbe prin care orice discuție se'ntrerupea, pentru a da loc glumei să-și verse în sufiere picurul său inviorător: — „anecdota primează”. Dar peste atmosfera de veselie, provocată de spiritele în care scăpără inteligența neastâmpărată a lui V. Pogor, sau de anecdotele, adesea corosive, ale lui I. Creangă, I. Negruzzi sau N. Gane, stăruia și aceea de o înaltă intelectualitate, creată de înțelepciunea adâncă a lui Eminescu, și de personalitatea covârșitoare a dlui Maloirescu.

Ceea ce-l strânseseră împreună

erau preocupările de ordin cultural. Toate problemele mari pe care le-a pus timpul lor au fost discutate la Junimea, cu lărgimea de vederi pe care o aveau cele mai puternice personalități culturale ale neamului. Și peste toate acestea se aruncă vâlul cald al spiritului ce întărea și mai mult trăinicia legăturilor lor.

Prin firea sa, Dicționarul d-lui I. Negruzzi nu poate aduce decât fărâmiturile dela masa bogată a Junimii, dar în opera de mâine, în monografia pe care o merită singura noastră societate literară, ele vor fi pietre de colț.

BIBLIOGRAFIE

CARTI

Editura Fundației „Principele Carol“

Lucian Blaga: „Fapta și Invierea“ colecția „Cartea vremii“ Lei 20

Mihail D. Ralea. Introducere în sociologie, Colecția „Cartea Vremii“ Lei 20

Alte edituri

Vasile Savel: Vadul hoșilor, roman, București. Libr. Nouă; 60 Lei.

C. Argintaru: Monumentul durerii Tip. „Dacia“ Cluj; 20 Lei.

Dan Ciocârdiu și A. Serbănescu: Coșul cu roade, versuri Tip. Rom. unite. București Lei 45.

REVISTE

Infrățirea Românească; Cluj

Pásztor tüz Cluj

Societatea de mâine; București

Conștiința națională Cluj.

Adevărul literar București.

Neamul Românesc literar București.

Clipa București.

Banatul (No 2) Timișoara.

Răzeșul Bârlad.

Gândul Nostru Iași.

Transilvania Sibiu.

Făt Frumos (2) Suceava



Fără vorbă, Moara Mare
Cu conservele-i M. M.
Fabricate cu gusturi, — rare
Îți lungeste zilele.

Dacă vrei deci Onorații
Sănătate: lucru mare,
Comandați și consumați
Conserve din Moara Mare.

Adresa destinatarului

O C U L T I S M



Reușești în viață numai prin voință. Ca să-ți poți forma voința trebuie să te cunoști.

Venim în ajutorul Dumniavoastră, descriindu-vă perfect temperamentul și facultățile naturale psihice.

Trimiteți la redacție: o fotografie și suma de Lei 60, arătând care vă este culoarea ochilor (negru, căprui, verde, albastru), statura (înalt, subțire, scurt, gras), etatea, sexul, ocupația și scrisoarea D-estră scrisă necaligrafic (naturală).

Puteți formula și câteva întrebări asupra talentelor înăscute, cari vă interesează.



FOTOGRAFIA SE ÎNAPAOIAZĂ

IMPRIMATE DE ORICE NATURĂ
FURNIZEAZĂ
PROMPT
ȘI IEFTIN

TIPOGRAFIA



DR. S. BORNEMISA

CLUJ
PIAȚA CUZA
VODĂ No. 16

COMENZI

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!